

УДК 811.111.'01

DOI: 10.18523/Ісmp2522-9281.2022.8.143-156

Мар'яна Оленяк (*Mariana Oleniak*)

<https://orcid.org/0000-0002-5888-326X>

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКИХ ДІСЦЕНТРИЧНИХ ОБРАЗНИХ ПОРІВНЯНЬ

Abstract

SEMANTIC FEATURES OF OLD ENGLISH ACTION-CENTRED SIMILE

Background. *Simile is a universal category, the individual manifestation of which shows variability in the historical context, even within one language. The vast majority of research is carried out on the basis of modern languages, while the study of the earlier stages of their formation remains on the periphery.*

Contribution to the research field. *These findings may help us understand the specifics of one of the means of Anglo-Saxon poetic language, which also reveals the peculiarities of their worldview. The material, presented in this paper, has not been analysed before.*

Purpose. *The purpose of the paper is to develop a semantic classification of Old English similes, whose tenor is an action.*

Methods. *The methods used in the article are as follows: the method of the component analysis; the method of the contextual analysis; the quantitative method as well as the descriptive method.*

Results. *The use of simile vehicles is mainly provoked by the contexts describing movement and speech. Labour processes, which additionally imply the goal or the difficulty of the action, become simile tenors as often as behaviour that demonstrates an indicative state of the hypothetical situation expressed by the vehicle. Figurative description of immovability implies the cause or purpose / effect of a still position. The least productive additional meanings of the Old English action-centred similes are the intensity of an action demonstrated by constructions denoting emotional reactions and, sometimes, destruction.*

***Discussion.** Old English action-centred similes of equality focus the recipient's attention on actions, revealing such additional meanings as the way it is performed, its cause, effect, intensity, etc. Most often the Anglo-Saxons focus on movements. The least productive are the similes that characterize the change of state or emotional reaction. This study can be a starting point for a diachronic analysis of English action-centred similes.*

Keywords: simile, action, situation, semantics, meaning, implication.

У статті розглянуто особливості семантики дієцентричних давньоанглійських образних порівнянь з актуалізацією додаткових смислів, що впливають із характеру взаємовідношення предмета і еталона. Таксономізацію емпіричного матеріалу здійснено за тематикою предмета порівняння відповідно до виду дії, вираженої еталоном, із переліком асоціацій, експлікованих у порівнянні. З'ясовано продуктивність усіх виокремлених типів розглянутих образних порівнянь.

Ключові слова: образне порівняння, дія, ситуація, семантика, смисл, імплікація.

Вступ

Образне порівняння (далі – ОП) є універсальною категорією, індивідуальний прояв якої засвідчує варіативність в історичному та лінгвокультурному контекстах навіть у межах однієї мови. Лінгвісти досить інтенсивно цікавляться цим явищем, водночас переважна більшість розвідок, як вітчизняних, так і зарубіжних, реалізуються на матеріалах сучасного етапу розвитку мов, натомість дослідження історично більш ранніх зрізів їхнього становлення залишаються на далекій периферії. Втім, для здійснення комплексного й повного опису будь-якої мови науковці повинні бути в змозі пояснити діахронічні зміни й дати відповідь на питання про те, як мова розвивалася з плином століть, що уможливить лише повне висвітлення усіх аспектів її синхронних станів.

Теоретичне підґрунтя

Запропонований аналіз давньоанглійських дієцентричних ОП заповнить лакуну в дослідженні англійської мови й стане складником об'єктивної діахронічних змін, які, за словами багатьох мовознавців, витіснено синхронним аналізом (Сенів, 2002; Буніятова, 2003), для якого

характерна «амнезія стосовно генези мов, уперте намагання замкнутися у теперішньому» (Ажеж, 2008, с. 31). Методологією базою розвідки слугують праці іноземних науковців, присвячені потрактуванню ОП як фігуративному утворенню (Glucksberg & Keysar, 1990), а також низки вітчизняних мовознавців, які, передовсім, концентруються на структурно-семантичній парадигмі ОП, окреслюючи тенденцію до зсуву фокуса від іманентності до антропоцентризму та приділяючи особливу увагу лінгвокультурним особливостям ОП (Навроцький, 1925; Потебня, 1990), його комунікативним функціям та структурі (Прокопчук, 2000; Кучеренко, 2003; Мізін, 2008; Щепка, 2008), що у своїй сукупності з-поміж іншого позиціонує ОП як когнітивний механізм кодування інформації.

Методи та матеріал дослідження

Матеріалом дослідження стали 199 ОП, відібраних методом суцільної вибірки з 33 829 випадків уживання давньоанглійських показників компаративності *swa*, *swylc*, *gelice*, *gelicra*, *gelicost*, *gelicnysse*, які з-поміж іншого можуть слугувати індикаторами давньоанглійських ОП (Oleniak, 2018, 2020, 2021). Методологію дослідження зумовлено потрактуванням ОП як універсальної категорії, актуалізованої у формі лінгвопонятійного компаративного утворення, в якому проявляються відбитки онтології та гносеології народу в мовній картині світу. ОП складається з щонайменше двох зіставляваних понять різних концептуальних сфер (предмета і еталона), які мають експліцитно або імпліцитно виражену спільну ознаку (основу), що нерівномірно проявляється у порівнюваних явищах. Методологія дослідження базується на теоретичному погляді, який полягає в тому, що взаємовідношення предмета і еталона ОП має двосторонній характер: предмет ОП провокує доцентрове залучення еталона, внаслідок чого один образ ментально проєктується на інший, викликаючи уявну метаморфозу предмета порівняння. У такий спосіб об'єктивується принцип централізму і морфізму, показаний у цій статті на субкорпусі давньоанглійських ОП, де центром висловлення є дія. Застосовані методи охоплюють низку лінгвістичних принципів: метод компонентного аналізу, використаний при інвентаризації і типологізації складників ОП; метод контекстуального аналізу, за допомогою якого здійснювали інтерпретацію семантики ОП; метод кількісних підрахунків, на основі якого було зроблено узагальнення якісного характеру, та описовий метод.

Результати дослідження

Дієцентричні ОП охоплюють конструкції, предметом порівняння яких виступають дії, стани або процеси, що, закономірно, зумовлює наявність дієслівного компонента в межах утворення. Водночас це не означає, що будь-яке ОП, до складу якого входить дієслово, є дієцентричним, адже складовий елемент ОП на позначення дії, стану або процесу може бути спільною ознакою, а може бути й предметом порівняння, наприклад¹:

Da nam Eugenia hi on sundorspræce, het hi gebroðra, and bæd þæt hi hyre fæx forcurfon on wæptonna wysan, and mid wædum gehiwodon swylce heo cniht wære. ‘Тоді Євгенія запросила їх до приватної розмови, назвала братами і попросила, щоб вони по-чоловічому підстригли її та **одягом замаскували** [досл. сигніфікували], **наче вона є хлопцем.**’

У наведеному прикладі, дібраному з легенди про Євгенію (*Життя святих* Елфрика, X століття), словосполука *mid wædum gehiwodon* ‘маскувати одягом’ не є основою порівняння, тому що не виступає спільною ознакою для хлопця і дівчини (в цьому випадку дівчину замасковують, а хлопця – ні), натомість вона є предметом порівняння, а продовження конструкції *swylce heo cniht wære* ‘наче вона хлопець’ є його еталоном, який вказує на манеру маскування, тобто на еталонний прототип маскуваня дівчат.

Варто зазначити, що як еталони порівняння в дієцентричних ОП завжди використовують цілі ситуації, а не окремі поняття, адже зіставлення гетерогенних за своєю суттю ознак універсуму (наприклад дії з об’єктом) видається неможливим навіть за умов логіки уяви. Іншими словами, зіставлявані елементи в межах ОП мають бути апріорі порівнюваними. Отже, через те, що дія передбачає певну активність, процес взаємодії з навколишнім середовищем, у межах ОП вона потребує введення еталона, який зможе об’єктивувати сукупність умов, що створюють певне становище речей, необхідне для цієї взаємодії.

Давньоанглійські дієцентричні ОП позначають такі дії, стани або процеси: жести; переміщення в просторі; мовлення; трудові процеси; поведінка; збереження положення тіла в просторі; спосіб життя; зміна стану

¹ Аналізований емпіричний матеріал дібрано з корпусу давньоанглійської мови університету Торонто (DOEC), який містить принаймні одну копію усіх збережених до сьогодні давньоанглійських рукописів.

та відчуття; емоційна реакція; розумова діяльність; деструкція, заподіяння шкоди; поява.

Жести

Дієцентричні ОП на позначення жестів є найпродуктивнішими в дібраному емпіричному матеріалі цієї категорії, втім, цю ознаку не можна вважати найбільш характерною рисою давньоанглійських дієцентричних ОП загалом, тому що такі кількісні показники мають екстралінгвістичне пояснення, безпосередньо дотичне до культурного контексту. Велику кількість дієцентричних ОП на позначення жестів зумовлено наявністю рукопису середини XI століття *Monasterialia indicia*. Цей манускрипт є своєрідним словником мови жестів, який складається зі 127 знаків, більшість з яких сигніфікують певний предмет або особу, з якими монах-бenedиктинець потенційно міг мати щоденний контакт, дотримуючись правила мовчання, необхідного для духовного вдосконалення. Щоб позначити комірника, наприклад, потрібно було показати жест відкривання дверей:

Donne is þæs horderes tacen, þæt mon wrænce mid is hande, swilce he wille loc hunlucan. ‘Отже знак комірника полягає в тому, що людина обертає руку, ніби хоче відчинити замок.’

У наведеному прикладі предметом порівняння виступає символічний жест, еталоном – відкривання замка, а спільною ознакою, основою порівняння – траєкторія руху руки при відкриванні замка. Двома іншими ОП, дібраними поза межами рукопису *Monasterialia indicia*, є зображення вівці, яка манить ногою, ніби хоче показати джерело, і опис жести руки Божої, яка з’являється в повітрі, ніби погрожує знищити людство.

Переміщення в просторі

Дієцентричні ОП на позначення переміщення в просторі завжди закладають як еталони гіпотетичні ситуації, які актуалізують спосіб реалізації дії, додатково імплікуючи смисли, що через свою різномірність і кількісну обмеженість ОП цієї категорії доволі важко піддаються поділу на групи. Втім, можна виокремити такі з них, як мета виконання дії, її місце, нереальність із проєкцією на минуле, швидкість та ін. Приміром, ходіння уподібнюється до руху корабля по воді; зникнення (в небі) – до бажання знайти порятунок або до неіснування взагалі; повернення стріли в

польоті – до реакції на імпульс удару; пасивність переміщення – до руху за течією води; активне переміщення – до руху стада в пустелі або поширення вогню гніву; шлях гріховної людини до пекельних мук – до проведення її через парадний вхід; політ людини у небі – до польоту з орлиними крилами; переслідування Христа – до полювання на бандита.

Явно виражену закономірність, однак, можна помітити у випадку рухів, пов'язаних зі святими і мучениками, що, поряд із загальним вираженням способу виконання дії, імплікує парадоксальність ситуації та ігнорування інтуїції:

Hwæt ða Tiburtius bealdlice eode ofer ða byrnendan gleda, unforbærnedum fotum, and cwæð þæt him þuhte swylce he eode ofer blostman. ‘Тіберцій сміливо **ходив по палаючому вугіллю** необпеченими ногами і сказав, що йому здається, **ніби він ходить по квітах.**’

Наведений приклад дібрано з легенди про Себастьяна з *Життів святих* Елфрика X століття. Інші парадоксальні ситуації містять порівняння левиного реву із проханням хижаків про порятунок, адресованого людині; манеру йти до темниці – з прямуюванням на банкет; поведінку вовків – із поведінкою приручених тварин.

Мовлення

Дієцентричні ОП на позначення мовлення переважно описують спосіб виконання дії, меншою мірою – пояснюють суть дії, вираженої предметом порівняння. Як еталон порівняння виступає ситуація, яка конкретизує манеру говоріння або витлумачує суть предмета порівняння, – дієслова мовлення, наприклад:

...ac be ðæm scamfæstan hit is nyttr e ðæt ðæt him mon on tælan wille, ðæt hit mon healfunga sprece, swelce hit mon hwon gehrine... ‘...для скромної людини краще, щоб їй лише **натякнули** на недолік, **ніби легенько торкнулися неї...**’

Це ОП дібрано з *Обов'язків пастора* Григорія кінця IX століття. Інші ОП цієї категорії містять такі поєднання предмета й еталона, як говорити, ніби бути уві сні, на сповіді, граючись, чи так, ніби Бога немає, або так, ніби присутнім є той, хто насправді відсутній. Крім того, написання неправди прирівнюється до перетворення правильної доктрини на неправильну; прохання Іуди пробачити йому – до виправдовування своєї зради необхідністю; проповідування в час Пентекосту порівнюється з говорінням однієї людини багатьма іноземними мовами одночасно.

Трудові процеси

У дієцентричних ОП на позначення трудових процесів завжди як еталони використовують ситуації, які паралельно імплікують одну з двох ідей: наявність подальшої мети або ступінь складності виконання дії, як це зображено у фрагменті легенди про єпископа Світуна (*Життя святих Елфрика X століття*), де коваль, перевіряючи правдивість своїх сновидінь, дістає залізне кільце з труни Світуна:

He teah ða þæt isen up swa eadeliċe <up> of ðam stane swilce hit on sande stode, and he swyðe þæs wundrode. ‘Він витяг залізо з каменю так легко, наче воно у піску було, і дуже дивувався цьому.’

Іншими поєднаннями «предмет – еталон» у межах цієї підгрупи є уподібнення будівництва келії до ситуації, в якій людина з легкістю відмовляється від світського життя; полишення мертвого тіла – до ситуації, коли поховання робиться волею Божою; помірної активності – до діяльності у стані сну; поєднання двох елементів – до з’єднання двох стін; безрезультатні пошуки – до ситуації, в якій немає захищеного об’єкта; збирання води – до сполучення розрізнених складників у єдине ціле.

Поведінка

У дієцентричних ОП на позначення поведінки предмет порівняння завжди імпліцитно актуалізує додатковий смисл індикатора, знаку нереальної ситуації, яка вербалізується в еталоні, наприклад:

Eall þis yfel þu dydest, and ic swugode and þolode, swylce ic hit nyste... ‘Усе це зло ти чинив, а я мовчав і терпів, ніби я не знав про це...’

У наведеному прикладі з *Паризького псалтиря XI століття* мовчання і терпіння Бога можна потрактувати як знак повного невідання про діяння грішників. Низка ОП цієї підгрупи власне описують мовчання або відсутність реакції, порівнюючи їх із ситуацією, коли людина є глухою чи німою, перебуває в очікуванні відповіді або не відчуває болі від побиття. Інші дієцентричні ОП цієї підгрупи зображують поведінку особи, прирівнюючи її до королівської або до поведінки трирічної дитини, а також відмову Бога показати свою силу, уподібнюючи її до затемнення сонця.

Збереження положення в просторі

Дієцентричні ОП на позначення збереження положення в просторі завжди уподібнюються до різноманітних (нереальних) ситуацій, актуалізуючи

два смисли: причину неможливості здійснення руху (через прикріпленість до землі, приростання до землі, зміни органічної природи виконавця дії на металеву) та, рідше – мету або наслідок, як це зображено в поемі X століття *Данііл*:

Næs he bearwe gelic, ac he <hlifode> to heofontunglum, swilce he oferfæðmde foldan sceatas, ealne middangeard, oð merestreamas, twigum and telgum. ‘Він не був схожий на інші дерева, але він **височів** високо до небесних зірок, **ніби затінював куточки землі, усе Середзем’я, аж до океанських течій, гілок і розгалужень.**’

Іншими поєднаннями предмета й еталона є стояти так, ніби збиратися правити месо або перебувати у запамороченому стані.

Спосіб життя

Дієцентричні ОП на позначення способу життя не зображують конкретну ситуацію, на відміну від тих, що описують поведінку, а проєктуються на життєвий уклад загалом. Усі вони залучають гіпотетичні ситуації як еталон, водночас не демонструють схильності до імплікації смислів, які можна було б об’єднати за певними змістовими характеристиками. Зокрема, в межах цієї підгрупи допущення надто великої кількості помилок прирівнюється до ілюзорної можливості продовжити своє життя; дуже активне проповідування – до навернення всього людства до християнства; віра в долю – до змушення Богом творити погані вчинки; одностайність християн – до володіння одним серцем і душею; сприйняття проповідуваних цінностей – до буття пророком і слугою Божим; зміна стилю життя на менш праведний – до зарозумілості, як це зображено в *Життях святих* Елфрика X століття:

...forðan þe he forlyst þæt lytle þæt he ær dyde, gif he wend þæt he ne ðurfe þanon forð wyrcan nan þincg to gode, swylce he to god sy. ‘...тому що він втратить те мале, що заробив раніше, якщо він скаже, що йому **не потрібно більше робити нічого доброго, ніби він занадто добрий.**’

Зміна стану та відчуття

Дієцентричні ОП на позначення зміни стану є малопродуктивними, вони описують оздоровлення, яке прирівнюється до стану без поранення; розслабленість тіла – до підготовки до сну; прокидання – до пробудження від сну. Що ж до дієцентричних ОП на позначення відчуття, то вони

також не є частотними і позначають психологічне та/або тактильне сприйняття, як це показано в легенді про Мартіна (*Життя святих* Елфрика, X століття):

...sona swa he hine bletsode, and gebæd hine to Gode, þa beah eall se lig abutan him aweg and him **þuhte swilce he wære on wynsumum deawe**. ‘Як тільки він поблагословив себе і помолився Богу, все полум’я навколо нього відхилилося і йому здавалося, що він перебуває у приємній росі.’

Емоційна реакція

Дієцентричні ОП на позначення емоційної реакції є завжди ситуаційними і вживаються в контекстах, що імплікують інтенсивність. Найчастіше вони в різних сюжетах описують гіркий плач, який уподібнюють до оплакування померлих (*beweop þone sunu swilce he dead wære* ‘оплакували сина, наче він був мертвим’; *wepon me swa swa deade* ‘оплакували мене, наче я помер’; *wepon hi swylce hio dead wære* ‘оплакували її, наче вона мертвою була’ та ін.), що може свідчити про сталість використання цього ОП як фраземи. Водночас трапляються й інші образні дієцентричні асоціації, як-от лютування антихриста, яке уподібнюється до різних катаклізмів: падіння зірок, затемнення сонця і місяця; процвітання – до розвитку молодого тіла; пригноблення – до переживання потрясінь; радості – до різних життєвих ситуацій, як, наприклад, у легенді про Агату в *Життях святих* Елфрика X століття:

Swa ic lustfullige on þisum ladum witum swa swa se ðe gesihð þone þe he gewilnode oððe se þe fint fela goldhordas. ‘Так сильно я радію цим болісним мукам, як той, хто бачить свого коханого, або як той, хто знайшов багато золотих скарбів.’

Розумова діяльність

Підгрупа дієцентричних ОП на позначення розумової діяльності є малопродуктивною. Еталонами виступають ситуації, в яких мислення прирівнюється до прокидання від сну або дрейтування уламків корабля між скелями; усвідомлення певних слів – до спадання облуди з очей; нестримність думок – до плавання у глибокій водоймі; сортування – до процесу розрізнення овець і кіз; управління – до королівської діяльності, як це зокрема зображено в *Життях святих* Елфрика X століття:

Seo sawul is þæs lichoman hlæfdige, and heo gewissað þa fif andgitu þæs lichaman swa swa of cynesætle. ‘Душа є володаркою тіла і керує п’ятьма почуттями тіла, як із царського трону.’

Деструктивна дія, заподіяння шкоди

Дієцентричні ОП на позначення деструктивної дії додатково актуалізують два типи смислів: інтенсивність дії або спосіб її виконання із зазначенням інструменту, як це зображено, наприклад, в описі розділу храмової завіси навпіл у рукописі VIII століття *Христом*:

Þæs temples segl, wundorbleom geworht to wlite þæs huses, sylf slat on tu, swylce hit seaxes ecg scearp þurhwode. ‘Храмова завіса чудесним сяйвом освітила яскраво будівлі, розрізалась навпіл, наче гострий край леза проткнув її.’

Іншими поєднаннями предмета й еталона дієцентричних ОП на позначення деструкції є заподіяння шкоди, яке прирівнюється до торкання ока Божого; розтріскування хліба, наче на тріснутий від вогню сковороді; ушкодження, наче від удару ножем у серце.

Поява

Дієцентричні ОП на позначення появи актуалізують спосіб початку існування об’єкта, входження його в поле зору спостерігача. Це може стосуватися як появи істот, у випадку чого імплікується манера появи, так і об’єктів – з вербалізацією часу дії:

Hit getimað hwiltidum þonne se mona beyrnð on ðam ylcan strican þe seo sunne yrnð, þæt his trendel underscyt ðære sunnan to ðan swiðe þæt heo eal aþeostrað, & steorran æteowiað swylce on nihte. ‘Буває іноді, коли місяць іде таким самим курсом, як і сонце, його орбіта проходить під сонцем так, що воно зовсім затемнене, і зірки з’являються, як вночі.’

Наведений приклад дібрано з роботи Елфрика X століття *De temporibus anni*. В інших ОП цієї підгрупи різка поява асоціюється з раптовим виникненням з жиру або з метушню в заклопотаному стані; невпевнена поява – з перебуванням у напівсвідомому стані.

Продуктивність давньоанглійських синтаксичних дієцентричних ОП рівності показано в таблиці 1.

Якщо ігнорувати найбільшу кількість дієцентричних ОП на позначення жестів, що зумовлено наявністю рукопису *Monasterialia indicia* (див.

Таблиця 1

**Продуктивність давньоанглійських синтаксичних
дісцентричних образних порівнянь рівності**

<i>Тип дісцентричних ОП</i>	<i>Кількість</i>
1. Жести	74 (37,2 %)
2. Переміщення в просторі	30 (15,08 %)
3. Мовлення	18 (9,05 %)
4. Трудові процеси	11 (5,52 %)
5. Поведінка	11 (5,52 %)
6. Збереження положення тіла в просторі	10 (5,02 %)
7. Спосіб життя	9 (4,52 %)
8. Зміна стану та відчуття	8 (4,02 %)
9. Емоційна реакція	8 (4,02 %)
10. Розумова діяльність	7 (3,52 %)
11. Деструкція, заподіяння шкоди	6 (3,02 %)
12. Поява	5 (2,51 %)
Інше	2 (1 %)
Разом	199 (100 %)

п. 1), то, як видно з таблиці, використання образів найчастіше зумовлюють сюжети, які описують переміщення в просторі та мовлення. Вони у переважній більшості актуалізують ідею певного способу виконання дії, як і ОП на позначення деструкції, а отже, можна стверджувати, що прецизійність зображення манери виконання дії демонструє високу комунікативну значущість або є певним викликом для продуцента. Порівняно високу продуктивність дісцентричних ОП на позначення мовлення можна пояснити суспільно-політичною ситуацією середньовічної Англії, де чи не головною ідеєю розвитку суспільства було неухильне дотримання християнських канонів, які доносилися власне мовленням: переважно усним, рідше письмовим. Трудові процеси, які в межах фігуративних утворень додатково актуалізують смисли мети або ступеня важкості виконання дії, стають предметами ОП нарівні з поведінкою, яка демонструє знаковий характер залежно від нереальної ситуації, вираженої еталоном порівняння. Загалом, давньоанглійські дісцентричні ОП описують радше динамічні ситуації, ніж статичні. З-поміж іншого, ОП на позначення збереження положення тіла в просторі утричі рідше вживаються, ніж протилежні їм – на позначення переміщення у просторі. Фігуративно описуючи просторове збереження положення, імпліцитно актуалізується причина

або мета/наслідок знерухомлення. Найменш продуктивними додатковими смислами дієцентричних ОП є інтенсивність дії, яку демонструють ОП на позначення емоційної реакції та, інколи, деструкції.

Через те, що як еталони дієцентричні ОП залучають цілі ситуації, а не окремі поняття, лінгвокультурні закономірності використання образів у межах цієї групи є менш очевидними, адже прототипом виступає не окремих образ, а певна взаємодія об'єкта з навколишнім середовищем, варіативність чого може мати ознаки нескінченності через більшу кількість змінних; утім, аналізований матеріал дає змогу зробити певні узагальнення. Зокрема, на тлі усіх дій чітко вирізняються ті, що пов'язані зі святими або мучениками: їхні еталони завжди суперечать інтуїції та імплікують певне чудо, – як-от комфортне ходіння по розпеченому вугіллі, радісна хода до в'язниці, приємне відчуття прохолодної роси у полум'ї, здатність розвертати стрілу в польоті та ін. Крім того, сталою і, зважаючи на кількість аналізованих ОП, досить поширеною є візуалізація ситуації оплакування померлого з метою опису гіркого плачу.

Висновки

Дієцентричні давньоанглійські ОП рівності фокусують увагу реципієнта на дії, актуалізуючи додаткові смисли, зокрема спосіб її виконання, причину, наслідок та ін. Найчастіше англосакси акцентують увагу на способі переміщення в просторі: ходьба або пасивне пересування асоціювалося з плаванням корабля або з плином за течією; активний рух – із рухом стада або поширенням вогню; зникнення – з неіснуванням; переслідування – з полюванням. Усі ОП на позначення переміщення в просторі, дотичні до контекстів діяння святих, є антиінтуїтивними, парадоксальними: хижі тварини просять людей про допомогу і поведуться як приручені; люди з радістю йдуть до темниці та з приємністю ходять по гарячому вугіллі. Дієцентричні ОП на позначення мовлення також описують спосіб говоріння (наче уві сні, граючись, на сповіді, так, ніби Бога немає, тощо) або витлумачують суть дієслова мовлення, асоціюючи натяк із легеньким дотиком або написання неправди – з перетворенням доктрини на неправильну. ОП на позначення трудових процесів вербалізують смисли мети дії або складності її виконання, натомість у поведінкових ОП предмет порівняння виступає індикатором ситуації, описаної в еталоні. Приміром, відсутність реакції або мовчання асоціюється з невіданням, глухотою, німотою, стійкістю до болю. ОП на позначення збереження в

просторі переважно імплікують причину нерухомості через приростання, прикріпленість до землі, перетворення на метал; рідше – наслідок. Спосіб життя в межах дієцентричних ОП уподібнюється до різноманітних нереальних ситуацій, пов'язаних із християнськими сюжетами. Найменш продуктивними є ОП, які характеризують зміну стану; емоційну реакцію, яка завжди імплікує інтенсивність; розумову діяльність, деструкцію і появу.

Список джерел

DOEC: Dictionary of Old English Corpus. (2009 [1981]). <https://www.doe.utoronto.ca/pages/index.html>.

Список використаної літератури

- Ажеж, К. (2008). *Человек говорящий: Вклад лингвистики в гуманитарные науки*. Едиториал УРСС.
- Буніятова, І. (2003). *Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV–XIII ст.)*. Видавничий центр КНЛУ.
- Кучеренко, І. (2003). Синтаксичні функції порівняльних конструкцій. В *Актуальні проблеми граматики* (с. 136–139). Світ.
- Мізін, К. (2008). Психолінгвістичний експеримент чи соціолінгвістичний моніторинг? Епістемологічні пошуки аксіологічної фразеології (на матеріалі компаративної фразеології). *Мовознавство*, 1, 67–79.
- Навроцький, Б. (1925). *Мова та поезія: нарис з теорії поезії*. Книгоспілка.
- Потебня, А. (1990). *Теоретическая поэтика*. Высшая школа.
- Прокопчук, Л. (2000). *Категорія порівняння та її вираження в структурі простого речення* [Дис. канд. філол. наук, Інститут української мови НАН України]. <http://93.183.203.244:8080/xmliui/handle/123456789/984>.
- Сенів, М. (2002). Деякі аспекти становлення приєднаникової системи у контексті створення теоретичної граматики класичних мов. *Мовні і концептуальні картини світу*, 6, 174–186.
- Щепка, О. (2008). *Функціонально-семантичне поле компаративності* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського].
- Glucksberg, S., & Keysar, B. (1990). Understanding metaphorical comparisons: Beyond similarity. *Psychological Review*, 97 (1), 3–18.
- Oleniak, M. (2018). Old English Simile of Equality: The Highest Degree of Similarity. *Research in Language*, 16 (4), 471–493.
- Oleniak, M. (2020). Old English simile: When like was an adjective. *Italian Journal of Linguistics*, 32 (2), 183–208.
- Oleniak, M. (2021). Old English Swa Similes: Structure Overview. *Ezikov Svyat*, 19 (3), 19–29.

References

- Azhezh, K. (2008). *Chelovek govoryashij: Vklad lingvistiki v gumanitarnye nauki* [Speaking Man: Linguistics Contribution into Humanities]. Editorial URSS [in Russian].
- Buniatova, I. (2003). *Evolutsiia hipotaksisu v hermanskykh movakh (IV–XIII st.)* [Hypotaxis Evolution in Germanic Languages]. Vydavnychiy tsentr KNLU [in Ukrainian].

- Glucksberg, S., & Keysar, B. (1990). Understanding metaphorical comparisons: Beyond similarity. *Psychological Review*, 97 (1), 3–18.
- Kucherenko, I. (2003). Syntaksychni funktsii porivnialnykh konstruktiv [Syntactical Functions of Comparative Constructions]. In *Aktualni problemy hramatyky* (pp. 136–139). Svit [in Ukrainian].
- Mizin, K. (2008). Psyholingvistychnyi eksperyment chy sotsiolingvistychnyi monitorynh? Epistemolohichni poshuky aksiolohichnoi frazeolohii (na materialii komparatyvnoi frazeolohii) [Psycholinguistic Experiment or Sociolinguistic Monitoring? Epistemological Insight into Axiological Phraseology (based on comparative phraseology)]. *Movoznavstvo*, 1, 67–79 [in Ukrainian].
- Navrotskyi, B. (1925). *Mova ta poezii: narys z teorii poezii* [*Language and Poetry: Poetry Theory Overview*]. Knyhospilka [in Ukrainian].
- Oleniak, M. (2018). Old English Simile of Equality: The Highest Degree of Similarity. *Research in Language*, 16 (4), 471–493.
- Oleniak, M. (2020). Old English simile: When like was an adjective. *Italian Journal of Linguistics*, 32 (2), 183–208.
- Oleniak, M. (2021). Old English Swa Similes: Structure Overview. *Ezikov Svyat*, 19 (3), 19–29.
- Potebnaya, A. (1990). *Teoreticheskaya poetika* [*Theoretical Poetics*]. Vysshaya shkola [in Russian].
- Prokopchuk, L. (2000). *Katehoriia porivniannia ta yii vyrazhennia v strukturi prostoho rechennia* [*Category of Comparison and Its Expression in Simple Sentence Structure*] [Doctor's thesis, Institute of Ukrainian Language of NAS of Ukraine]. <http://93.183.203.244:8080/xmlui/handle/123456789/984> [in Ukrainian].
- Seniv, M. (2002). Deiaki aspekty stanovlennia pryimennykovoï systemy u konteksti stvorennia teoretychnoi hramatyky klasychnykh mov [Certain Aspects of Preposition System Development in Terms of Classical Languages Theoretical Grammar Formation]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu* [*Linguistic and contextual worldview*], 6, 174–186 [in Ukrainian].
- Shchepka, O. *Funktsionalno-semantychne pole komparatyvnosti* [*Functional and Semantic Field of Comparativity*] [Extended abstract of Candidate's thesis, V. I. Vernadsky Taurida National University] [in Ukrainian].

Матеріал надійшов 25.06.2022

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)